

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJA

Kodas 8860495. Gedimino pr. 30/1, LT-01104 Vilnius. Tel. (8~5) 266 2933. Faks. (8~5) 262 5940. El.p. tminfo@tic.lt
Atsisk. sąskaita 120234 AB Vilniaus banko Naujamiesčio filialas Kodas 260101730

Lietuvos apeliaciniam teismui
Lietuvos apygardų teismams
Lietuvos apylinkių teismams

2005-10-06 Nr. (1.13.)-7R-7814
I Nr.

Kopija: Lietuvos Aukščiausiajam Teismui

DĖL PRAKTINIO TARPTAUTINIO TEISINIO BENDRADARBIAVIMO BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE PAGAL EUROPOS SĄJUNGOS TEISĘ

Teisingumo ministerija 2004 m. gegužės 10 d. raštu Nr. (1.13.)-7R-2800 išplatino Lietuvos teismams aplinkraštį „Dėl tarptautinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose pagal Europos Sąjungos teisę“. Šiuo metu aplinkraštis skelbiamas Teisingumo ministerijos interneto puslapyje (adresas: <http://www.tm.lt/> nuorodos: Bendradarbiavimas/Teisinis bendradarbiavimas pagal ES teisę/Baudžiamosios bylos/Bendra informacija).

Kaip parodė teisinio bendradarbiavimo nuo Lietuvos narystės Europos Sąjungoje nuo 2004 m. gegužės 1 d. praktika bei Teisingumo ministerijoje gaunami Lietuvos teismų paklausimai bei prašymai, teismams kyla keblumų taikant Lietuvos atžvilgiu įsigaliojusius Europos Sąjungos teisės instrumentus teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose srityje, parenkant, kuris teisinis instrumentas – Europos Sąjungos teisės aktas, Europos Tarybos rėmuose priimta konvencija ar Lietuvos Respublikos sudaryta teisinės pagalbos ir teisinių santykių sutartis – turi būti taikomas konkrečiu atveju.

Atsižvelgiant į tai bei siekiant palengvinti Lietuvos teismų darbą kreipiantis su įvairaus pobūdžio teisinės pagalbos prašymais baudžiamosiose bylose į užsienio valstybių kompetentingas institucijas, Teisingumo ministerija, papildomai prie jau minėto rašto (pridedamas), teikia atnaujintą informaciją apie praktinį tarptautinį teisinį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose pagal Europos Sąjungos teisę. Be to, kai kurie probleminiai klausimai išryškėjo tik praktiškai pradėjus taikyti Europos Sąjungos teisės instrumentus, todėl jie dar nebuvo aptarti aukščiau minėtame Teisingumo ministerijos rašte (tai ypatingai pažymėtina, kalbant apie Europos arešto orderių išdavimą).

Teisinį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose šiuo metu reglamentuoja:

- KONVENCIJA dėl Europos Sąjungos valstybių narių savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose, kurią pagal Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnį patvirtino Taryba (ratifikuota 2004 m. vasario 5 d. įstatymu Nr. IX-2007). Įsigaliojo 2005-08-23 (toliau tekste – ES Konvencija).
- Konvencijos dėl Europos Sąjungos valstybių narių savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose PROTOKOLAS, kurį pagal Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnį patvirtino Taryba (ratifikuotas 2004 m. vasario 5 d. įstatymu Nr. IX-2007).
- 1959 m. Europos Konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose ir jos papildomi 1978 m. ir 2001 m. protokolai bei kitos tarptautinės konvencijos, kurių dalyve yra Lietuva.

- Lietuvos Respublikos dvišalės (ir trišalė) teisinės pagalbos ir teisinių santykių sutartys*.

Visi paminėti tarptautiniai teisės aktai yra skelbiami Lietuvos Respublikos Seimo duomenų bazėje (<http://www.lrs.lt>, nuoroda - ES teisės aktai). Siekiant palengvinti teisės aktų paiešką, visi su teisiniu bendradarbiavimu susiję Europos Sąjungos teisės aktai taip pat yra skelbiami Teisingumo ministerijos interneto puslapyje (<http://www.tm.lt/>) specialiai šiai sričiai skirtoje direktorijoje (nuorodos: Bendradarbiavimas/Teisinis bendradarbiavimas pagal ES teisę/Baudžiamosios bylos/Dokumentai), tačiau reikėtų turėti omenyje, jog toks šių dokumentų skelbimas nėra oficialus, todėl vis tik siūlytume naudotis oficialiomis Europos Sąjungos teisės aktų paieškos bazėmis.

Visą informaciją, susijusią su 1959 m. Europos konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose bei jos papildomais protokolais, t.y. valstybių dalyvių sąrašą, valstybių padarytas išlygas bei pareiškimus ir kt. galima rasti Europos Tarybos internetiniame puslapyje (adresas: <http://conventions.coe.int>).

- Visų pirma, teismui rengiant teisinės pagalbos prašymą baudžiamajoje byloje ir ketinant su juo kreiptis į ES valstybę narę, būtina teisingai nustatyti, kuriuo teisiniu instrumentu bei jame nustatyta tvarka turi būti vadovaujamas:

- įsigaliojusi ES Konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose taikoma tarp ją ratifikavusių ES valstybių narių (Austrija, Belgija, Danija, Estija, Ispanija, Prancūzija, D.Britanija, Vengrija, Lietuva, Latvija, Lenkija, Nyderlandai, Portugalija, Lenkija, Suomija, Švedija, Slovėnija). Tačiau būtina pažymėti, kad prie ES Konvencijos prisijungusių valstybių sąrašą kiekvienu atveju būtina tikslinti.
- santykiuose su kitomis valstybėmis ir toliau taikoma 1959 m. Europos Konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose ir jos papildomi 1978 m. ir 2001 m. protokolai bei kitos tarptautinės konvencijos arba Lietuvos Respublikos dvišalės (ir trišalė) teisinės pagalbos ir teisinių santykių sutartys.

Pagrindinės naujovės pagal ES Konvenciją

- Procesinių dokumentų siuntimas ir įteikimas (Konvencijos 5 str.)

- *teismo dokumentai*, kurie turi būti įteikiami Europos Sąjungos valstybėje narėje gyvenančiam asmeniui, *siunčiami tiesiogiai tam asmeniui paštu*.

Tik išimtiniais atvejais tokie dokumentai gali būti siunčiami per kompetentingas institucijas, t.y:

- kai nežinomas adresato adresas, arba tas adresas yra netikslus;
- kai būtina gauti patvirtinimą apie dokumento įteikimą, kitoki nei pašto patvirtinimas;
- jei dokumento nepavyko įteikti paštu; bei
- tuo atveju, jei įrodoma, kad dokumentų siuntimas paštu yra neveiksmingas ir netinkamas;
- *teismo dokumentai turi būti išversti į oficialią kalbą tos valstybės, kurios teritorijoje adresatas gyvena*. Jei teismui yra žinoma, kad adresatas supranta kitą kalbą, nei oficialią valstybės, kurioje jis gyvena, kalbą, dokumentas turi būti išverstas į adresatui suprantamą tą kitą kalbą;
- prie įteikiamų dokumentų turi būti pridedamas raštas, nurodantis, kur adresatas gali susipažinti su savo teisėmis ir pareigomis dėl jam įteikiamo dokumento.

* Šiuo metu sutartys dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose galioja su šiomis valstybėmis: Latvijos Respublika, Estijos Respublika, Moldovos Respublika, Lenkijos Respublika, Ukraina, Baltarusijos Respublika, Rusijos Federacija, Kazachstano Respublika, Uzbekistano Respublika, Azerbaidžano Respublika, Kinijos Liaudies Respublika ir Armėnijos Respublika. Taip pat galioja Lietuvos Respublikos ir Turkijos Respublikos sutartis dėl teisinio ir teismo bendradarbiavimo komercinėse ir civilinėse bylose.

- Įrodymų rinkimas:

Savitarpio pagalbos prašymų perdavimo tvarka (Konvencijos 6 str.)

- visi teismų teisinės pagalbos prašymai turi būti *rašytinės formos*;
 - tokius prašymus teismai turi siųsti *tiesiogiai atitinkamos valstybės narės teismui vykdymui*;
- Lietuvos teismui gavus atitinkamą prašymą, jis įvykdomas ir gražinamas taip pat tiesiogiai jį pateikusiam teismui, tačiau Konvencija leidžia tokius teisinės pagalbos prašymus siųsti ir per centines institucijas bei Interpolą.

Per centines įstaigas visuomet turi būti siunčiami prašymai:

- dėl laikino įkalintų asmenų perdavimo ar tranzito; bei
- informacija apie valstybėse narėse priimtus nuosprendžius ir taikytas priemones kitų valstybių narių piliečių atžvilgiu.

Lietuvos Respublikos **centrinėmis įstaigomis** Konvencijoje numatytoms funkcijoms atlikti paskirtos:

- Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija ir
- Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra.

Teisminėmis institucijomis Konvencijoje numatytoms funkcijoms atlikti paskirtos:

- teritorinės apygardų prokuratūros;
- Lietuvos apeliacinis teismas;
- apygardų ir
- apylinkių teismai.

Pagrindinės naujovės pagal Konvencijos dėl Europos Sąjungos valstybių narių savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose protokolą, kurį pagal Europos Sąjungos sutarties 34 straipsnį patvirtino Taryba (Žin., 2004, Nr. 28)

Minėtas Protokolas reglamentuoja teisinės pagalbos teikimą šiose srityse:

- siekiant išsiaiškinti ar fizinis ar juridinis asmuo, kurio atžvilgiu vykdomas baudžiamasis tyrimas, turi kitos valstybės narės banke bet kokio pobūdžio sąskaitas.

Teikiant prašymą dėl fizinio ar juridinio asmens turimų banko sąskaitų kitoje valstybėje narėje, Lietuvos teismas turi nurodyti tokio prašymo motyvus, kuo remiantis jis daro prielaidą, kad prašomosios valstybės narės bankuose yra sąskaita, ir, jei galima, taip pat nurodyti, kuriuose bankuose tokia banko sąskaita gali būti bei pridėti bet kurią informaciją, galinčią padėti įvykdyti prašymą.

- teikiant informaciją apie įvykdytus bankinius sandorius.

Teikiant prašymą dėl bankinių sandorių, Lietuvos teismas savo prašyme turi nurodyti, kodėl tokia informacija gali būti svarbi nusikaltimo tyrimui.

Gavus tokį teisinės pagalbos prašymą, prašomoji valstybė pateikia duomenis apie banko sąskaitas ir bankinius sandorius bei duomenis apie kurias nors siuntėjo ar gavėjo sąskaitą.

Pažymėtina, jog negalima atsisakyti suteikti teisinės pagalbos remiantis banko paslaptimi ar dėl to, kad prašymas susijęs su nusikaltimu, kurį prašomoji valstybė narė laiko fiskaliniu nusikaltimu.

Savitarpio teisinės pagalbos prašymų perdavimui pagal šį Protokolą taikoma ES Konvencijos 6 str. numatyta procedūra, t.y. visi teismų savitarpio teisinės pagalbos prašymai turi būti *rašytinės formos ir siunčiami tiesiogiai atitinkamos valstybės narės teismui vykdymui*.

Lietuvos teismui gavus atitinkamą prašymą, jis įvykdomas ir gražinamas taip pat tiesiogiai jį pateikusiam teismui

Teisingumo ministerija atkreipia Lietuvos teismų dėmesį į tai, kad 1998 m. birželio 29 d. Tarybos Bendrųjų veiksmų aktu 98/428/TVR dėl Europos teismo tinklo sukūrimo, priimto vadovaujantis Europos Sąjungos Sutarties K.3 straipsniu pagrindu buvo sukurtas **Europos teisminis tinklas baudžiamosiose bylose**. Europos teismo tinklo rėmuose buvo sukurtos šios priemonės – asmenų pasiteirauti sąrašas, *Fiches belges* (informacija, susijusi su valstybės narės baudžiamąjį procesą priimančiomis), *Solon* (teisinių terminų žodynas), *teises aktai baudžiamosios teisės srityje, pranešimai bei Europos teisminis atlasas*.

Dar kartą pabrėžtina, kad bet kokią informaciją (pvz. dokumentų įsigaliojimą, valstybių pareiškimus, kompetentingas institucijas ir kt.) teismai turi susirasti specialiai tam skirtose duomenų bazėse. Visos nuorodos į šias bazes skelbiamos Teisingumo ministerijos interneto puslapyje (<http://www.tm.lt/> nuorodos: Bendradarbiavimas/Teisinis bendradarbiavimas pagal ES teisę/Baudžiamosios bylos/Nuorodos). Taip pat atkreipiame dėmesį į tai, jog pasikeitė Europos teismo tinklo internetinis adresas (<http://www.ejn-crimjust.eu.int/> , slaptažodis: rje/dgsi). Iš šio internetinio puslapio taip pat galima patekti į Europos teismų atlasą.

Europos teisminis atlasas - tai informacinė sistema, leidžianti greitai surasti valstybės narės kompetentingas teismines institucijas pagal jų veiklos teritoriją, kurios tiesiogiai gauna ir vykdo savitarpio teisinės pagalbos prašymus baudžiamosiose bylose. Ši sistema leidžia užmegzti tiesioginius kontaktus su kitų valstybių narių teisminėmis institucijomis įgyvendinant aukščiau minėtą Konvenciją dėl Europos Sąjungos valstybių narių savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose.

Teisingumo ministerija taip pat informuoja, jog 2004 m. sausio 29 d. įstatymu Nr. IX-1997 LR Seimas ratifikavo **Europos konvencijos dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose antrąjį papildomą protokolą** (toliau - Antrasis papildomas protokolą) (Žin., 2004, Nr. 42-1370).

Minėtasis Antrasis papildomas protokolą buvo priimtas, siekiant patobulinti ir papildyti tam tikras 1959 m. balandžio 20 d. Strasbūre priimtos Europos konvencijos dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose, taip pat 1978 m. kovo 17 d. Strasbūre priimto jos Papildomo protokolo nuostatas.

Pažymėtina jog minėtos ES Konvencijos ir Antrojo papildomo protokolo reglamentavimo sritys yra labai panašios.

Antrasis papildomas protokolą kaip ir ES Konvencija numato, jog tais atvejais, kai prašymuose nurodomi prašančiosios valstybės formalumai ar tvarka teikiant savitarpio teisinę pagalbą, būtina laikytis tų formalumų ir procedūrų, kurias nurodė prašančiosios valstybės teismai savo prašymuose, nebent tai prieštarautų pagrindiniams Lietuvos teisės principams. Minėtame Protokole numatyta tokia pati apklausos vaizdo ir telefoninės konferencijos būdu galimybė, išskyrus tai, jog Antrasis papildomas protokolą numato galimybę apklausti vaizdo konferencijos būdu ne tik liudytoją, ekspertą ar kaltinamąjį bet ir įtariamąjį. Įtariamasis kaip ir kaltinamasis gali būti apklausiamas tokiu būdu tik esant jo sutikimui.

Teisingumo ministerija atkreipia dėmesį į tai, kad skirtingai nei minėta ES Konvencija, Antrojo papildomo Protokolo 4 str. numato, jog savitarpio pagalbos prašymai turi būti siunčiami per i) Susitariančiųjų Šalių *Teisingumo ministerijas* ir grąžinami tuo pačiu būdu, tačiau numato galimybę siųsti savitarpio pagalbos prašymus ir ii) *tiesiogiai Susitariančiųjų Šalių teisminėms institucijoms*.

Remiantis Antrojo papildomo protokolo 4 str. 1 dalimi, tiesioginis bendradarbiavimas tarp teisminių institucijų yra galimas ne tik skubos atvejais, bet ir siunčiant savitarpio pagalbos prašymus dėl teismo bylų protokolų.

Antrojo papildomojo Protokolo 4 str. 6 dalis numato, jog prašymai dėl apkaltinamųjų nuosprendžių kopijų ir taikytų atitinkamų poveikio priemonių turi būti siunčiami kompetentingoms institucijoms. Tiesiogiai siunčiami savitarpio pagalbos prašymai yra grąžinami tuo pačiu būdu.

Kompetentingomis institucijomis Protokolo 4 str. 6 dalyje numatytoms funkcijoms atlikti paskirtos:

- teritorinės apygardų prokuratūros;
- Lietuvos apeliacinis teismas;
- apygardų ir
- apylinkių teismai.

Kaip ir ES Konvencija, **Antrasis papildomas Protokolas numato, jog visais atvejais prašymai dėl suimtų asmenų laikino perdavimo ir tranzito bei prašymai dėl išrašų iš teismo bylų yra siunčiami per valstybių Teisingumo ministerijas.** Pažymėtina, jog minėtasis Protokolas numato galimybę skubiais atvejais savitarpio pagalbos prašymus siųsti ir per Interpolą.

Be to, remiantis Antrojo papildomo protokolo 4 str. 9 dalimi, savitarpio pagalbos prašymai ir bet kurie kiti pranešimai pagal 1959 m. Europos konvenciją dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose ar jos protokolus, **gali būti siunčiami naudojantis elektroninėmis ar kitomis ryšio priemonėmis.** Lietuvos teismui gavus tokiu būdu atsiųsta savitarpio pagalbos prašymą, jis bet kuriuo metu gali paprašyti prašančiosios teisminės institucijos pateikti rašytinį tokio prašymo tekstą ir jo originalą.

Teisminėmis institucijomis, 1959 m. Europos konvencijoje dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose bei jos Antrajame papildomame Protokole numatytoms funkcijoms atlikti, paskirtos:

- Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra;
- teritorinės apygardų prokuratūros;
- Lietuvos apeliacinis teismas;
- apygardų ir
- apylinkių teismai.

Procesinių dokumentų ir teismo sprendimų kalba (Protokolo 15 str.)

- procesiniai dokumentai ir teismo sprendimai visais atvejais yra siunčiami ta kalba ar kalbomis, kuriomis jie buvo išduoti.

Tokiu atveju, prie procesinių dokumentų ir teismo sprendimų, pridedama jų turinio trumpa santrauka, išversta į tos valstybės kalbą ar vieną iš jos kalbų;

- jei dokumentus išduodanti institucija žino arba pagrįstai mano, kad adresatas supranta tik kurią nors kitą kalbą, prie dokumentų arba bent jau svarbiausių jų dalių pridedamas vertimas į tą kitą kalbą.

Antrojo papildomo Protokolo 16 str. numato galimybę kompetentingoms teisminėms institucijoms bet kurios kitos valstybės teritorijoje esantiems asmenims siųsti procesinius dokumentus ir teismo sprendimus tiesiogiai paštu. Tačiau atkreipiame Lietuvos teismų dėmesį į tai, jog šio straipsnio atžvilgiu Lietuvos Respublika padarė išlygą, todėl procesiniai dokumentai asmenims esantiems kitos valstybės teritorijoje turės būti siunčiami tos valstybės Teisingumo ministerijai arba tiesiogiai valstybės kompetentingai teisminei institucijai.

Protokolo 7 str. numato galimybę atidėti savitarpio pagalbos prašymo vykdymą, jei toks prašymas pakenktų jos pačios institucijų atliekamiems tyrimams, baudžiamajam persekiojimui ar su jais susijusiems teisiniams procesams. Lietuvos teismui atidedant savitarpio pagalbos prašymo vykdymą, jis turėtų prašomajai valstybei nurodyti atidėjimo priežastis, t.y. pranešti apie priežastis, dėl kurių negalima vykdyti prašymo arba dėl kurių jo vykdymas galėtų ilgokai užtrukti.

Išlaidos (Antrojo papildomo Protokolo 5 str.)

Remiantis Antrojo papildomo protokolo 5 str., nėra reikalaujama apmokėti jokių dėl 1959 m. Europos konvencijos dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose ar jos protokolų taikymo atsiradusių išlaidų, išskyrus:

- išlaidas, atsirandančias dėl ekspertų lankymosi prašomosios Šalies teritorijoje;

- išlaidas, atsirandančias dėl nelaisvėje esančio asmens perdavimo pagal šio Antrojo papildomo protokolo 13 ar 14 straipsnius arba Konvencijos 11 straipsnį;
- dideles ar nepaprastai dideles išlaidas.

Pažymėtina, jog išlaidas, susijusias su apklausa vaizdo konferencijos ar telefoninės konferencijos būdu, *visais atvejais apmoka prašančioji valstybė*.

Žinoma, visada reikia internetiniame puslapyje patikrinti, kokios valstybės yra ratifikavusios minėtą dokumentą, bei kokius pareiškimu dėl jo padariusios.

Pažymėtina, kad nei Konvencija dėl Europos Sąjungos valstybių narių savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose, nei 1959 m. Europos konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose nenustato teisinės pagalbos prašymų formų. Todėl siūlome teismams naudotis Teisingumo ministerijos, Europos Sąjungos tarybos ar Europos teisminio tinklo internetiniuose puslapiuose pateiktomis rekomendacinėmis formomis.

Nuosprendžių įvykdymo užsienyje galimybės

Šiuo aspektu būtų galima išskirti du reguliavimo būdus - pagal jau aukščiau minėtas Lietuvos Respublikos teisinės pagalbos ir teisinių santykių sutartis ir pagal 1970 m. Europos Konvenciją dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo (Žin. 1997, Nr. 101-2551).

Visos Lietuvos Respublikos teisinės pagalbos ir teisinių santykių sutartys numato galimybę pripažinti ir įvykdyti kitos susitariančios valstybės teritorijoje nuosprendžius dėl nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo. Tačiau pažymėtina, jog vadovaujantis šių sutarčių nuostatomis nėra teisinio pagrindo kreiptis į kompetentingas užsienio valstybių institucijas dėl Lietuvos teismo nuosprendžiu asmeniui paskirtos bausmės įvykdymo.

Nuosprendžių pripažinimą, siekiant asmeniui įvykdyti teismo paskirtą bausmę, numato ir reglamentuoja minėta 1970 m. Europos Konvencija dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo. Rengiant teisinės pagalbos prašymus pagal šią Konvenciją, taip pat kiekvienu konkrečiu atveju būtina Europos Tarybos internetiniame puslapyje patikrinti, kokioms šalims minėta Konvencija galioja bei kokius pareiškimus šios valstybės yra padariusios (ypač dėl kalbos reikalavimų). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagal minėtos Konvencijos 15 str., prašymai dėl nuosprendžių pripažinimo (kartu su nuosprendžio originalu ar patvirtinta kopija) užsienio valstybių kompetentingoms institucijoms turi būti siunčiami per Teisingumo ministerijas, o ypatingais atvejais gali būti siunčiami per INTERPOLĄ.

Dėl Europos arešto orderio

Nuo 2004 m. gegužės 1 d., kai Lietuvos Respublikos atžvilgiu įsigaliojo 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (2002/584/TVR) bei atitinkami LR BK ir LR BPK pakeitimai, įgyvendinantys minėtą Tarybos pagrindų sprendimą, Teisingumo ministerija išdavė beveik 90 Europos arešto orderių laisvės atėmimo bausmėmis nuteistų ir nuo paskirtos bausmės vykdymo pasislėpusių asmenų atžvilgiu. Praktikoje išryškėjo kai kurie probleminiai Europos arešto orderių (toliau tekste – EAO) projektų rengimo bei EAO išdavimo klausimai, į kuriuos, papildomai prie 2004 m. gegužės 10 d. rašte pateiktos bendros informacijos apie EAO procedūrą, Teisingumo ministerija siekia atkreipti Lietuvos teismų dėmesį.

Teisinis reglamentavimas

- 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (2002/584/TVR).

- Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklės (patvirtinta 2004-08-26 LR Teisingumo ministro ir LR Generalinio prokuroro įsakymu Nr. 1R-195/I-114, Žin., 2004, Nr. 134-4886), toliau tekste – Taisyklės.
- LR BPK 69¹-76 str.
- LR BK 9¹ str.

• **Teismas rengia EAO projektą** ir kreipiasi į Generalinę prokuratūrą arba Teisingumo ministeriją **tik šiais atvejais:**

- 1) kai baudžiamoji byla yra perduota teismui, ir nuo teismo pasislėpusiam kaltinamajam yra paskirta kardomoji priemonė – suėmimas, jeigu įtariama, kad jis gali būti Europos Sąjungos valstybėje narėje ar kitoje valstybėje, kuri taiko asmenų perdavimo pagal Europos arešto orderį tvarką, **teismas** kreipiasi į Generalinę prokuratūrą (Taisyklių 6 p.);
- 2) jeigu byla teisme išnagrinėta ir apkaltinamasis nuosprendis priimtas *nedalyvaujant kaltinamajam (in absentia)*, **teismas** kreipiasi į Teisingumo ministeriją (Taisyklių 7 p.).
Pastaba: tokių atvejų praktikoje kol kas nebuvo;
- 3) kai teismas priima nutartį **a)** panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą, **b)** nutartį panaikinti lygtinį atleidimą nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą ar neatliktos laisvės atėmimo bausmės dalies pakeitimą švelnesne bausme arba **c)** nutartį dėl lygtinai iš pataisos įstaigos paleisto asmens pasiuntimo į pataisos įstaigą atlikti likusią laisvės atėmimo bausmę, **teismas** kreipiasi į Teisingumo ministeriją (Taisyklių 9 p.).

Praktikoje pasitaiko atvejų, kai teismai rengia EAO projektus ir kreipiasi dėl EAO išdavimo į Teisingumo ministeriją, kai pagal Taisyklių 8 p. tai turėtų daryti bausmę vykdanči institucija, t.y. kai nuteistasis pasislepia nuo jam paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo.

Žemiau aptariami tik tie atvejai, kai Lietuvos teismai dėl EAO išdavimo, vadovaujantis Taisyklių 7 p. ir 9 p., kreipiasi **į Teisingumo ministeriją.**

- Rengiant EAO projektus rekomenduotina naudoti Teisingumo ministerijos interneto puslapyje skelbiamą EAO formą (<http://www.tm.lt/> Nuorodos: Bendradarbiavimas/Teisinis bendradarbiavimas pagal ES teisę/Baudžiamosios bylos/Dokumentų formos; forma pridedama).

Prie EAO projekto visada būtina pridėti:

1. Nuosprendžio nuorašą. Tuo atveju, jei EAO prašoma išduoti nuosprendžio, kuriuo asmeniui paskirta galutinė subendrinta bausmė pagal kelis nuosprendžius, pagrindu, Teisingumo ministerijai taip pat būtina pateikti ir tų ankstesnių nuosprendžių nuorašus, o į EAO projektą įtraukti duomenis taip pat ir iš ankstesnių nuosprendžių (pvz. nusikalstamų veikų skaičius bei aprašymas, Baudžiamojo kodekso straipsniai ir kt.).

2. Jei asmuo, kurio atžvilgiu prašoma išduoti EAO, jau yra atlikęs dalį nuosprendžiu (-iais) jam paskirtos laisvės atėmimo bausmės, reikalinga pridėti su bausmės vykdymu susijusių nutarčių nuorašus.

3. Atkreiptinas teismų dėmesys į Taisyklių 11 p., įgalinantį teismą, „*esant būtinumui, kreiptis į teritorinę policijos įstaigą arba bausmę vykdančią instituciją, kad būtų gauta įtariamojo ar kaltinamojo (nuteistojo) nuotrauka, pirštų antspaudai ar kita informacija, reikalinga Europos arešto orderio projektui parengti*“. Teisingumo ministerijai siunčiamame EAO projekte nepakanka nurodyti, kur yra prašomo perduoti asmens nuotrauka ir/ar daktiloskopinė kortelė.

• **EAO formos pildymas:**

1. **b) punkto** grafoje „Įsiteisėjęs teismo nuosprendis“ (arba „Vykdytinas sprendimas“) turi būti nurodomi visi nuosprendžiais, jei prašoma perduoti asmenį siekiant įvykdyti jam pagal kelis nuosprendžius paskirtą ir subendrintą bausmę.

2. **c) punkto 1 grafoje** „Ilgiausias laisvės atėmimo bausmės arba įkalinimo terminas, kurį galima skirti už nusikalstamą (-as) veiką (-as)“ turi būti nurodomos visų LR BK straipsnių, numatančių atsakomybę už jam inkriminuotas veikas, sankcijos. Jei asmuo buvo nuteistas pagal 1961 m. LR BK ir veikos nebuvo perkvalifikuotos pagal naująjį 2001 m. LR BK – nurodoma atitinkama 1961 m. LR BK straipsnių redakcija. Jei asmuo nuteistas pagal 2001 m. LR BK arba veikos perkvalifikuotos pagal naująjį kodeksą – nurodomos sankcijos, numatytos 2001 m. LR BK.

3. **d) punkto** grafa „Sprendimas, paskelbtas *in absentia*“ pildoma tik tuo atveju, kai apkaltinamasis nuosprendis asmens atžvilgiu priimtas jam nedalyvaujant. Nutarties panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą ar apeliacinės instancijos teismo nutarties ar nuosprendžio priėmimas nuteistajam nedalyvaujant nėra laikomas asmens nuteisimu *in absentia*. Kitais atvejais ši grafa apskritai nepildoma. Kaip minėta, praktikoje dar nebuvo atvejų, kai Teisingumo ministerija išduotų EAO asmens, nuteisto *in absentia*, atžvilgiu.

4. **e) punkte** turi būti aprašytos visos veikos ir nurodyti visi atsakomybę už jas numatantys LR BK straipsniai, už kurių padarymą nuteistas asmuo. Čia ypatingas dėmesys atkreiptinas tais atvejais, kai EAO išduodamas nuosprendžio, kuriuo asmeniui paskirta galutinė subendrinta bausmė pagal kelis nuosprendžius, pagrindu.

Jei asmens padarytas nusikaltimas patenka į e) punkto I dalies sąrašą – šioje dalyje būtina pažymėti atitinkamą nusikaltimą. 2001 m. LR BK straipsnių atitikties lentelė EAO pateiktam nusikaltimų, už kurių padarymą netikrinamas dvigubo baudžiamumo principas, sąrašui pateikiama kaip 2-as priedas prie Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklių. Tačiau taip pat reikia tikrinti ir ar į šį sąrašą nepatenka atitinkami 1961 m. LR BK straipsniai, jei asmuo nuteistas pagal 1961 m. LR BK ir jo veika (-os) neperkvalifikuotos pagal naująjį LR BK.

I dalyje pažymėtos veikos aprašymas II dalyje nebepateikiamas. Nusikalstamos veikos aprašymas e) punkto II dalyje – tai atitinkamo LR BK straipsnio dispozicija.

5. **f) punkte** Teisingumo ministerija prašo nurodyti apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminų skaičiavimo tvarką pagal LR BK 96 str. konkrečiu atveju.

• Kreipiantis į Teisingumo ministeriją dėl EAO išdavimo, prašome EAO projektą Teisingumo ministerijai atsiųsti ir elektroniniu paštu (l.gumuliauskiene@tic.lt arba s.barkauskiene@tic.lt) arba pridėti elektroninę laikmeną su EAO projektu.

• Be to, kaip parodė praktika, išduodant EAO arba vėliau, kai jis yra pateikiamas konkrečios Europos Sąjungos valstybės narės kompetentingoms institucijoms, Teisingumo ministerijai reikalinga ir **papildoma informacija**, kurios pateikimas tiesiogiai nenumatytas EAO formoje ar Taisyklėse. Todėl kiekvienu konkrečiu atveju prieš kreipiantis į Teisingumo ministeriją dėl EAO išdavimo būtina patikrinti ir informuoti Teisingumo ministeriją apie tai:

1) ar nuosprendis, kurio pagrindu prašoma išduoti EAO, yra įsiteisėjęs ir yra pasibaigę jo apeliacinio bei kasacinio apskundimo terminai; nors nuosprendis ir įsiteisėja, jo pagrindu išduoti EAO tikslinga tik tuomet, kai byla išnagrinėjama kasacinės instancijos teisme, jei nuosprendis yra ar dar gali būti apskųstas kasacine tvarka;

2) ar nuteistasis nesikreipė dėl jam inkriminuotų veikų perkvalifikavimo pagal 2001 m. LR BK, jei EAO prašoma išduoti nuosprendžio, kuriuo asmuo nuteistas dar pagal 1961 m. LR BK, pagrindu.

3) ar nuteistasis dalyvavo nagrinėjant baudžiamąją bylą ir priimant nuosprendį (nuosprendžius);

4) kada ir kokiomis aplinkybėmis nuteistasis pasislėpė nuo jam paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo;

5) kokių tikslų prašoma išduoti EAO – nuo bausmės vykdymo pasislėpusio asmens tarptautinės paieškos paskelbimui ar jo perdavimui į Lietuvos Respubliką iš konkrečios Europos Sąjungos valstybės, kur jau yra nustatyta jo buvimo vieta ar kurioje jis jau yra sulaikytas. Nuo to priklauso į kokią kalbą EAO bus verčiamas bei kokios institucijai pateikiamas – tik Lietuvos kriminalinės policijos biuro Tarptautinių ryšių valdybai ar ir konkrečios Europos Sąjungos valstybės narės kompetentingai institucijai.

• Taip pat, siekiant kuo operatyvesnio bendradarbiavimo su teismais, būtų tikslinga, jei teismai nurodytų kontaktinį asmenį, atsakingą už konkretaus EAO projekto parengimą, su kuriuo būtų galima susisiekti, prireikus papildomos informacijos.

Dėl EAO taikymo Vokietijoje

Teisingumo ministerija 2005-08-02 gavo VFR Federalinės teisingumo ministrės Brigitte Zypries pranešimą, jog, atsižvelgiant į tai, kad Vokietijos Federacinės Respublikos Konstitucinis teismas 2005-07-18 sprendimu paskelbė Vokietijos Europos arešto orderio aktą negaliojančiu, Vokietijos kompetentingos institucijos šiuo metu nebegali vykdyti asmenų perdavimo taikant Europos arešto orderio procedūrą. Asmenų išdavimas iš Vokietijos kitoms Europos Sąjungos valstybėms narėms gali būti vykdomas pagal 1957 m. Europos Konvenciją dėl ekstradicijos.

Atsižvelgiant į tai, teismas, gavęs pranešimą, kad paieškomas asmuo yra sulaikytas Vokietijoje, turėtų skubiai parengti ir siųsti dokumentus dėl tokio asmens ekstradicijos, remiantis 1957 m. Europos Konvencija dėl ekstradicijos.

Už Teisingumo ministerijos kaip centrinės įstaigos teisinio bendradarbiavimo ir teisinės pagalbos tiek baudžiamosiose, tiek ir civilinėse bei komercinėse bylose funkcijų vykdymą yra atsakingas Tarptautinės teisės departamentas, į kurį teismai gali kreiptis iškilus klausimams (direktorė – Aušra Bernotienė, tel.: (8 5) 2662939, el.paštas: a.bernotiene@tic.lt; direktoriaus pavaduotojas – Mindaugas Silkauskas, tel.: (8 5) 2662937, el.paštas: m.silkauskas@tic.lt). Teisinį bendradarbiavimą (tiek baudžiamosiose, tiek civilinėse bei komercinėse bylose) kuruoja šie Tarptautinės teisės departamento specialistai:

- vyriausioji specialistė Laura Gumuliauskienė, tel.: (8 5) 2662938, el.paštas: l.gumuliauskiene@tic.lt;
- vyresnioji specialistė Skaistė Kiulkytė-Barkauskienė, tel.: (8 5) 2662852, el.paštas: s.barkauskiene@tic.lt;
- vyresnioji specialistė Andrada Bavėjan, tel.: (8 5) 2662940, el.paštas: a.bavejan@tic.lt . Tarptautinės teisės departamento fakso Nr.: (8 5) 2662854.

PRIDEDAMA.

1. 2004-05-10 Teisingumo ministerijos raštas Nr. (1.13.)-7R-2800.
2. EAO forma.

Teisingumo viceministras

Gintaras Švedas

Laura Gumuliauskienė, 266 29 25, el.p.: l.gumuliauskiene@tic.lt